

Miklós Tamás

Polgárőrség Esztergomban az első világháború idején

Jelen tanulmányunkban Esztergom közbiztonságának helyzetét kívánjuk áttekinteni az első világháború időszakában, valamint a hivatásos rendőri közegek mellett működő önkéntes rendvédelmi szervek történetét foglaljuk össze röviden, amelynek összeállításához elsősorban a korabeli sajtóban megjelent híreket használtuk fel.

Több településen már az első világháború elején felmerült annak a gondolata, hogy a rendőri szervek kiegészítésére polgárőrsegeket állítanak fel.

Esztergomban volt a cs. és kir. 26. gyalogezred hadkiegészítő központja, ide vonultak be az ezred újoncai. Az általános mozgósítás elrendelését követően hirtelen megnövekedett a katonaság létszáma a városban, akiket elegendő hely hiányában nagyobb középületekben és tágasabb polgári lakásokban kellett elhelyezni.

1914 augusztusának végén előbb sebesült hadifoglyokat szállítottak kórházi ellátásra Esztergomba, illetve a város mellett, Kenyérmezőn rendezték be az Osztrák–Magyar Monarchia egyik hadifogolytáborát is. Szeptember közepére a 17.000 fős város lélekszáma így megközelítette az 50.000 főt. Ugyanakkor meg kell említeni azt is, hogy a katonai behívások következtében csökkent a rendvédelmi szervek állománya. Ilyen körülmények között merült fel Esztergomban a polgárőrség felállításának gondolata.

Vimmer Imre polgármester 1914. szeptember 15-én a polgárőrség megalakításának tárgyában felhívást intézett a város közönségéhez. A polgárőr szolgálatra minden 18-50 év közötti polgár jelentkezhetett a rendőrkapitánynál. A szolgálatért díjazás nem járt. A belépésre önként jelentkezőknek szeptember 20-án délelőtt 11 órakor kellett megjelenniük a városházán tartandó alakuló közgyűlésen.¹

Az alakuló közgyűlést dr. Perényi Kálmán alispán nyitotta meg, majd Vimmer polgármester vette át az elnöklést. Ezt követően Peterdy Kálmán rendőrkapitány ismertette a polgárőrsegek szervezéséről szóló belügyminiszteri rendeletet.² A belügyminiszter szeptember 16-án adta ki 4.220/1914. szám alatt vonatkozó rendeletét,³ amint azonban láthatjuk, Esztergomban (több más településekhez hasonlóan) a polgárőrség szervezése már ezen időpont előtt megkezdődött.

A rendeletről itt most csak azokat a részeket ismertetjük, amelyek az esztergomi polgárőrsegre is vonatkoztak. A rendelet értelmében a polgárőrsegre a rendőrség szolgálati és egyéb szabályzatai voltak irányadók. Tekintettel azonban arra, hogy a polgárőrség tagjai a hivatásos rendőrszemélyzettől elvárható szakképzettséggel nem rendelkeztek, és szolgálataikat közérdekből, díjtalanul ajánlották fel, bizonyos engedményekre tarthattak számot. Fontos megjegyezni azt is, hogy a polgárőrök hatósági jogkört (rendelkezési jogot) nem gyakorolhattak, és mindig a rendőrség utasításai szerint voltak kötelesek eljárni. Szolgálat alatt a polgárőrök hatósági közegnek minősültek, és ezen minőségükből kifolyólag a törvénynek nemcsak különös

¹ Felhívás a polgárőrség megalakítására. In: Esztergom XIX. évf. 38. sz. (1914. szeptember 20.) 5. o.

² Esztergomi polgárőrség. In: Esztergom XIX. évf. 39. sz. (1914. szeptember 27.) 4. o.

³ 4.220/1914. B.M. res. sz. rendelet (1914. szeptember 16.). In: Magyarországi Rendeletek Tára LVIII. évf., Budapest, 1914. 269. 2314-2316. o.

oltalma, hanem annak megfelelő szigorú rendelkezései is vonatkoztak rájuk. A polgárőröket ugyanolyan módon megillette a fegyverhasználat joga is, mint a hivatásos rendőrközegeket.⁴

Az esztergomi polgárőrség alakuló gyűléséig összesen 58 fő jelentkezett polgárőrnek, többségük az állami és magántisztviselők, ügyvédek, tanítók, kereskedők és iparosok köréből. A rendőrkapitány javaslatára a polgárőrség parancsnokává Vaniss Dezső vezető járásbíró neveztek ki, alparancsnokká pedig Tiefenthal Gyula városi főmérnököt választották.

Az ezt követő héten már 81-re nőtt a jelentkezők száma, azonban úgy számoltak, hogy az eredményes működéshez még legalább további 40-60 főre lenne szükség. A polgármester ezért újabb felhívást intézett a lakossághoz, hogy csatlakozásra szólítsa fel őket.⁵

A polgárőrség végül 1914. október 1-jén kezdte meg működését. Ekkorra már mintegy 130-140 tagja volt. A polgárőr szolgálatot este 10 és hajnali 4 óra között kellett ellátni. Az éjjeli őrcsapat három főből állt, míg a nappali, amely csak a vasútállomáson teljesített szolgálatot, csupán két főből. A polgárőröket „Esztergom sz. kir. városi polgárőr” felíratú nemzetiszín karszalaggal látták el, továbbá rendőrkarddal és forgópisztollyal szerelték fel. Utóbbiak használatáról Véren rendőrbiztos tartott oktatást a polgárőrök számára.⁶

A polgárőrség a kezdeti időszakban lelkesen és pontosan végezte munkáját. Elégedettségének adott hangot az Esztergom cikkírója is, amikor az alábbiakat írta a polgárőrség tevékenységéről: *„Az esztergomi polgárőrség már idáig is dicséretes ügybuzgalommal felelt meg az eléje megszabott kötelezettségeknek. Minden őrzőpont pontosan teljesíti reá rótt feladatát. A polgárság tehát nyugodt lélekkel bízhatja éjszakai nyugalmát, a polgárőrség megállja helyét. Az eddig gúnyos megjegyzéseket tevők csipkedéseinek mérge hatását veszti a polgárőrség állhatatos magatartásán. Maga az őrség főparancsnoka Vaniss Dezső vezető járásbíró is a csütörtök esti értekezleten a legmelegebb elismerését fejezte ki a polgárőrség impozáns működése felett.”⁷*

A polgárőrség munkájába enged betekintést a fentebb említett írás alábbi részlete: *„Rövid egy heti működés ideje alatt a polgárőrség máris több kisebb-nagyobb tevékenységet fejtett ki. Apróbb igazolási és csendre intési eseteken kívül az elmúlt vasárnap este tett ki magáért a polgárőrség. Három tagból álló járőrség teljesített a belváros legkülsőbb részein szolgálatot. Épen Rozália-utcában haladt, midőn távolról harsogó segélykiáltás zavarta meg az éjjeli csendet. A járőrség rohanva futott segítségre. Egy parasztleányt abriktoltak a katonák. Kérdőre vonás alkalmával a katonák azt vallották, hogy a megvert leány pár perccel elébb egy öreg embert állított meg és agyabugyált össze. A rendőrség nagy örömmel fogadta a jövevényt, akiről kiderült, hogy körözött egyén s barátságosan ott is marasztotta. Alig hogy az a járőrség távozott a rendőrségről, Simor János utcában megint dolga akadt. Katonák és leányok verekedtek. A járőrség katonai készültséget vett igénybe s míg az a katonákat vette gondjai alá, addig a civileket a polgárőrség igazoltatta és jelentette be az esetet a rendőrségen. Kevés olyan éjjel múlik el, hogy a polgárőrségnek ne akadna dolga éjjeli kuncsaftjaival. Az eddig felmerült incidensek igazolják, hogy a két irányba haladó járőrség kevés az éjjeli események lebonyolítására. A város terjedelmes nagysága legalább is még egy járőrség felállítását igényli,*

⁴ 4.220/1914. B.M. res. sz. rendelet (1914. szeptember 16.). In: Magyarországi Rendeletek Tára LVIII. évf., Budapest, 1914. 269. 2314-2316. o.

⁵ Esztergomi polgárőrség. In: Esztergom XIX. évf. 39. sz. (1914. szeptember 27.) 4. o.

⁶ Esztergomi polgárőrség. In: Esztergom XIX. évf. 40. sz. (1914. október 4.) 5. o.

⁷ Esztergom XIX. évf. 41. sz. (1914. október 11.) 4. o.

amely vagy a szigeten, vagy a Szenttamáson, esetleg a Belváros külső részein teljesítene szolgálatot.”⁸

Októberben a vasútnál a rendőrség vette át a közbiztonsági feladatokat. Ezzel párhuzamosan a polgárőrség szolgálati idejét két órával meghosszabbították, így szolgálat már este 9 órától reggel 5 óráig tartott, kétórás beosztásokkal.

1915 januárjában az Esztergom és Vidéke rövid hírben üdvözölte, hogy Szentgyörgymezőről 15 tag lépett a polgárőrség kötelékébe. A lap ezzel kapcsolatban az alábbiakat jegyezte meg: *„Már ideje volt végre, hogy az őrszolgálatban részt vegyen ezen kerület földműves népe is, mert bizony eddig egyetlenegy szentgyörgymezői földműves sem volt tagja a polgárőrségnek, a mi bizonyos megütközést váltott ki a polgárőrség tagjai között.”*

A polgárőrség hasznos segítsége volt a városi rendőrségnek, azonban gyakran fordultak elő mulasztások, ezért 1915 februárjában a polgárőrség tagjait igazolványokkal látták el, amelyet kötelesek voltak a szolgálat alatt maguknál tartani. *„Az igazolvány talán nagyobb buzgalomra fogja serkenteni az őrség tagjait és talán nem fognak előfordulni azon sajnálatos mulasztások, melyek eddig bizony elég gyakran fordultak elő. Legutóbbi napokban is egy teljes őrjárat maradt el s igazán azt a benyomást teszi az emberre, mintha nem meglettkorú emberek tették volna le a fogadalmat.”* – írta az Esztergom és Vidéke.

A katonai sorozások alól azonban nem jelentett felmentést az, ha valaki polgárőr volt, ezért a bevonulások alkalmával folyamatosan csökkent a polgárőrség létszáma is. Részint ennek következtében 1915 áprilisára az esztergomi polgárőrség fokozatosan működésképtelenné vált. A hónap végén az Esztergom és Vidéke is szóvá tette ezt a jelenséget: *„A nagynehezen megalakult polgárőrség ismét a megfeneklés stádiumába jutott, a város polgárainak hagyományos nemtörődőmsége, egyesek rossz akarata és többeknek esztelen gúnyolódása miatt. A sorozások miatt megapadt létszámot, az itthon maradtak nem pótolták, mert a közérdek iránt önzetlen érzékük nincs.”*

Május elején már arról számoltak be a helyi lapok, hogy a polgárőrség feloszlott. Az Esztergom az alábbiakkal búcsúztatta a testületet: *„A polgárőrség megtette kötelességét és teljes elismeréssel tűnt le a közszereplés teréről. A közönség a maga részéről nagyon sajnálja, hogy ez az intézmény megszűnt, különösebben mégis a városszéli lakók szomorkodnak e miatt. Jó volt azt tudni, hogy az álmok idején jóindulatú polgárok ijesztgetik kardjaik csörgésével az éjjeli rémeket. Most már az éjjeli rendtartás minden gondja a megfogyott létszámú rendőrségre származott vissza, amelynek ugyan sok gondja és törődése volt az önkéntes őrsereggel, mert kiki előre kikötötte, hogy csak ebben vagy abban az órában akar szolgálni, megszűnte után azonban a rendőrség visszakívánja ezt az önérzetes testületet. Mindenesetre gondoskodni kellene, hogy az éjjeli rendtartás kellő őrség útján biztosíttassék. Úgy halljuk, hogy újabb intézkedés ez irányban még nincs folyamatban.”⁹*

A polgárőrség megszűnte után a rendőrségre ismételten nagyobb munka hárult. 1915 májusában rajtuk kívül még 16 csendőr teljesített szolgálatot Esztergomban, s csak így sikerült a békebeli rendőrségi létszámot elérni.¹⁰

⁸ Esztergom XIX. évf. 41. sz. (1914. október 11.) 4. o

⁹ Kegyelemben elbocsájtva. In: Esztergom XX. évf. 19. sz. (1915. május 9.) 6. o.

¹⁰ Esztergom közbiztonsága. In: Esztergom XX. évf. 21. sz. (1915. május 23.) 5. o.

A polgárőrség feloszlását követően azonban a csekély számú rendőrség nem volt képes a város közbiztonságát kielégítően ellátni, már 1915 augusztusában felmerült a polgárőrség újjászervezésének gondolata. A város rendőrkapitánya Farkas Elek ny. székesfehérvári igazgatótanítót kérte fel a testület újjászervezésére.¹¹ A tervből azonban a későbbiekben sem valósult meg semmi, és a polgárőrség legközelebbi megszervezésére csak 1918 novemberében került sor.

1915-ben azonban egy újabb közbiztonsági kihívással kellett szembenéznie a hatóságoknak, ugyanis a hadifoglyokat fokozatosan táboron kívüli munkákra adták ki. Egy 1916 márciusi kimutatás szerint például Esztergom vármegyében 878 hadifogoly dolgozott, legtöbbjük a kenyérmezei hadifogolytáborból került ki. Esztergom városában 161, az esztergomi járásban 267, a párkányi járásban pedig 450 hadifoglyot foglalkoztattak, felügyeletüket mindössze 37 népfelkelő látta el.¹² Ez nem csak a civil lakossággal való ismerkedésre adott alkalmat a hadifoglyok számára, hanem az esetleges szökési kísérletekre is. 1916 februárjától ezért a kellő ellenőrzés érdekében az Esztergomban alkalmazott hadifoglyokat arcképes igazolvánnyal látták el, amelyek birtokában a foglyok kíséret nélkül is szabadon mozoghattak a város területén. Az okmányokat a rendőrség állította ki.¹³

Ennek ellenére tömegesen fordultak elő szökések, illetve szökési kísérletek, amelyekről rendszeresen beszámolt a helyi sajtó is. A megjelent újságcikkekben több alkalommal is az ismeretlen tettes által elkövetett bűncselekményeket a hadifoglyoknak tudtak be. Ezeknek ugyan nem mindig volt valóságos alapja, azonban a szökött hadifoglyok sok esetben valós közbiztonsági fenyegetést jelenthettek. Egy hasonló esetről számolt be az Esztergom is 1916. július 16-án Útonálló hadifoglyok címmel: „*A pilisszentléleki erdőben 12 hadifogoly feltartóztatta azt az öregasszonyt, akit a kesztölci jegyző sürgős természetű, katonai rendelkezésekkel küldött Pilisszentlélekre. Elvették tőle a leveleket, pénzt követeltek s miután az asszony tótul megértette magát velük, nem bántották, hanem visszazavarták Kesztölcre.*”¹⁴ Ebben az esetben szerencsére komolyabb baj nem történt.

A háború alatt megszorodtak a vagyon elleni bűncselekmények. Szinte alig volt olyan *Esztergom* vagy *Esztergom és Vidéke*, amelyben ne számoltak volna be hasonló esetekről. A város határában megszorodott gyümölcslopásokkal kapcsolatban az alábbiakat olvashatjuk például: „*A helyi lapok állandó rovatot nyithatnak ennek az éppen nem megbecsülni való dolognak. A határban valóságos anarchia uralkodik.*”¹⁵ Hasonlóan megnövekedett a fiatalok által elkövetett bűncselekmények száma is.¹⁶

1917-re már a hadseregen belül is mutatkoztak a bomlás jelei, és növekvő tendenciát mutatott a katonaszökevények száma is. A cs. és kir. Hadügyminisztérium 1917. január 11-ei rendeletével ezért előírta a katonai rendőrségek felállítását, amelyeket minden nagyobb helyőrségben meg kellett szervezni.¹⁷

¹¹ A polgárőrség felújítása. In: *Esztergom és Vidéke* XXXVII. évf. 68. sz. (1915. augusztus 29.) 3. o.

¹² Mennyi hadifogoly munkás van vármegyénkben? In: *Esztergom és Vidéke* XXXVIII. évf. 19. sz. (1916. március 9.) 2. o.

¹³ Lefényképezik az oroszokat. In: *Esztergom* XXI. évf. 7. sz. (1916. február 13.) 4-5. o.

¹⁴ Útonálló hadifoglyok. In: *Esztergom* XXI. évf. 29. sz. (1916. július 16.) 5. o.

¹⁵ Gyümölcslopás. In: *Esztergom és Vidéke* XXXVII. évf. 53. sz. (1915. július 8.) 3. o.

¹⁶ Ld.: Tolvaj banda. In: *Esztergom és Vidéke* XXXVII. évf. 92. sz. (1915. november 21.) 3. o.

¹⁷ *Suba János*: A katonai rendőrség felállítása a hátszágban 1917-ben. In: *Rendvédelem-történeti füzetek (Acta Historiae Preasidii Ordinis)* XV. évf. (2008) 18. sz. 144. o.

Tagjai részint katonai egyenruhában, részint civil ruhában teljesítettek szolgálatot, karjukon megkülönböztetésül „Militärpolizei – Katonai rendőrség” feliratú sötétvörös karszalagot viseltek. A testület mindenben támogatta a városi hivatásos rendőrség munkáját, azonban hivatalos eljárásra csakis katonai személyekkel szemben volt jogosult. Esztergomban a parancsnokon kívül 8 altiszt, mint járőrparancsnok és további 10 fő tartozott az állományába.¹⁸

A háború végéig tovább romlott a közbiztonság, ezért a honvédelmi minisztérium az egyes vármegyékben csendőrkülönítményeket helyezett el az ottani csendőrörsök megerősítésére. A rendelkezés következtében 1918 májusában Esztergom vármegyébe egy hatvantagec csendőrkülönítmény érkezett, amelyből a vármegye területén lévő csendőrörsök létszámát egészítették ki.¹⁹

Az ő szirózsás forradalmat követően november 1-jén Esztergomban ismételten megalakult a polgárőrség. Parancsnoka ekkor dr. Frey Vilmos árvaszéki elnök, helyettese dr. Brenner Antal, a segédtiszt pedig dr. Kartaly István lett. Ez alkalommal öt helyen alakult ő rkülönítmény (Belvárosi Olvasókör, Városháza, Víziváros, Szenttamás, Szentgyörgymező). A polgárőrség intézőbizottsága elhatározta, hogy házról-házra járva begyűjti a fegyvereket, fegyverviselési engedélyt pedig csak a polgárőrség parancsnoka adhatott. A polgárőrség tagjait hivatalos szolgálati jelvénnel kívánták ellátni. Ugyanezen alkalommal megállapították a polgárőrség fegyelmi szabályzatát és fegyelmi büntetéseket is. Utóbbiak a dorgálástól, a pénzbüntetéstől, nyilvános megbélyegzésen át a letartóztatásig és egyéb karhatalmi eljárásig terjedtek. A fegyelmi tanács tagjai dr. Boros Géza, Marosi Ferenc, Pelczmann László és Tátus János lettek.²⁰

Az új polgárőrség abból a tekintetből máris sikeresebbnek volt tekinthető, hogy a megalakulását követő héten több mint 600 fő jelentkezett polgárőri szolgálatra. A szervezet hatékonyságával kapcsolatban november 10-én az Esztergom c. lap meg is jegyezte, hogy „[a] polgárőrség tapintatos és erélyes fellépésének köszönhető, hogy Esztergomban a nyugalom és rend teljesen biztosítottak mondható.”²¹

Ugyanezen a napon arról is beszámolt a sajtó, hogy a város polgárságának egy része elhatározta, hogy „tekintve a mai bizonytalan időket, élet- és vagyonbiztonságának megóvására egy katonailag és rendőrileg kiképzett és fegyelmezett 100 tagból álló rendőrséget szervez.” A katonai rendőrség parancsnoka Unger Hugó rendőrkapitány lett.²² A katonai rendőrség fenntartásának költségeit a város polgárait hárították. A szervezési és fenntartási költségekhez a hercegprímás és a székeskáptalan is nagyobb összegekkel járultak hozzá. A szervezet fenntartása naponta több mint 3000 koronába került.

Előfordult, hogy a katonai rendőrség és a katonaság között fegyveres összetűzés is kialakult. Erről számolt be az Esztergom is 1918. december 15-én: „Szerdán este egyik éjjeli mulatóból telefonon jelentették a rendőrkapitányságra, hogy 30-40 felfegyverzett katona megtámadta az épületet s a személyzet és az ottan szolgálatot tevő négy katonarendőr életveszedelemben vannak. A ház udvarára berohanó katonák legyilkolással fenyegették a rendőröket és öten közülük a

¹⁸ A katonai rendőrség szervezetére és részletesebb történetére vonatkozóan lásd: *Suba János: A katonai rendőrség felállítása a hátsorszában 1917-ben.* In: Rendvédelem-történeti füzetek (Acta Historiae Preasidii Ordinis) XV. évf. (2008) 18. sz. 143-155. o.; továbbá: *Katonai Rendőrség.* In: Esztergom XXII. évf. 11. sz. (1918. március 18.) 5. o.; *A katonai rendőrség népszerűsítése.* In: Esztergom XXII. évf. 14. sz. (1918. április 8.) 5. o.

¹⁹ *Csendőrkülönítmény Esztergom vármegyének.* In: Esztergom XXIII. évf. 19. sz. (1918. május 12.) 4. o.

²⁰ *A nagy napok Esztergomban.* In: Esztergom XXIII. évf. 44. sz. (1918. november 3.) 2. o.

²¹ *A polgárőrség működése.* In: Esztergom XXIII. évf. 45. sz. (1918. november 10.) 2. o.

²² *Esztergom város katonai rendőrsége.* In: Esztergom XXIII. évf. (1918. november 10.) 3. o.

konyha elé állva tüzelést is indítottak rendőreink s különösen Skultéti Lajos ellen, aki Licián János katonát a délután folyamán a mulatóhelyről, mivel ott garázdálkodott, kiutasította. A rendőrök életveszélyes helyzetükben kénytelenek voltak szintén fegyvert használni, miközben az elől álló Skultéti a legelől álló és éppen őrá célzó katonát egy jól irányzott lövéssel leterítette. A katona azonnal szörnyethalt. Az udvarban halva feküdt a lelőtt katona, kinek személyazonosságát a rendőralkapitány az igazolójegy alapján nyomban megállapította. Rácz József németszőgyéni születésű 14-es honvéd az illető. Az éjszaka folyamán még négy ízben kellett a tartaléknak kivonulnia, mert mihelyt a rendőrök eltávoztak, a támadók újból megjelentek és rémítették az épületben levőket. Csak éjjel két óra tájban csendesült el minden, amidőn a támadók többé nem mutatkoztak. A rendőrkapitány a történetek után felterjesztéssel élt a mulató ideiglenes bezárására nézve s az éjjeli rendőri járőrszolgálat beszüntetését is elhatározta s ezt a polgárőrség látja el ezután, míg a rendőrlegénység a laktanyában mint tartalék áll a közbiztonság rendelkezésére.”²³

Később dr. Frey Vilmost a párkányi járás főszolgabírójává nevezték ki, ezért nem tarthatta meg a polgárőrség parancsnokságát. A helyét dr. Brenner Antal városi tanácsjegyző, az egykori cs. és kir. 76. gyalogezredbeli főhadnagya vette át.²⁴

Az új polgárőrség közel öt hónapon keresztül, 1919 márciusáig működött. A tanácsköztársaság kikiáltását követően a testület helyét a vörös gárda vette át.²⁵

Tanulmányunkban olyan közbiztonsági szervek történetét tekintettük át röviden, amelyeknek felállítása általában csak rendkívüli időszakokban szükséges. Látható, hogy háborús körülmények között, illetve a bizonytalan időszakokban fokozottabban merült fel a lakosság biztonság iránti igénye, amelyet olykor a rendőrség és a csendőrség már nem volt képes megfelelően ellátni. Amint láthattuk, az ekkor alakított polgárőrsegek megfelelő létszámmal, és megfelelő szervezeti körülmények között képesek voltak ennek az igénynek megfelelni, és hatékonyan egészítették ki a hivatásos rendvédelmi szervek tevékenységét.

²³ Katonák és rendőrök harca. In: Esztergom XXIII. évf. 50. sz. (1918. december 15.) 4. o.

²⁴ Komárom és Esztergom közigazgatásilag egyelőre egyesített vármegyék multja és jelene. Főszerk.: *O'sváth Andor*. Magyar Vármegyék és Városok Multja és Jelene, Budapest, 1938. 162. o.

²⁵ Csiffáry Nándor: A tanácsköztársaság esztergomi eseményeiről. In: Esztergom Évlapjai 1979. 53. o.

Források:

Balogh Boglárka: Esztergom az I. világháború idején. In: Esztergom Évlapjai 2000. Szerk.: *Bárdos István*. Balassa Bálint Társaság, Esztergom, 2000. 171-194. o.

Csiffáry Nándor: A tanácsköztársaság esztergomi eseményeiről. In: Esztergom Évlapjai 1979. 52-65. o.

Esztergom 1914-1918. évi lapszámai (XIX-XXIII. évf.)

Esztergom és Vidéke 1915. évi lapszámai (XXXVII. évf.)

Komárom és Esztergom közigazgatásilag egyelőre egyesített vármegyék multja és jelene. Főszerk.: *O'sváth Andor*. Magyar Vármegyék és Városok Multja és Jelene, Budapest, 1938.

Magyarországi Rendeletkötet Tára LVIII. évf., Budapest, 1914.: 4.220/1914. B.M. res. sz. rendelet (1914. szeptember 16.). 2314-2316. o.

Suba János: A katonai rendőrség felállítása a hátszágban 1917-ben. In: Rendvédelem-történeti füzetek (Acta Historiae Preasidii Ordinis) XV. évf. (2008) 18. sz. 143-155. o.